

УДК/UDC 339.13:336.77/78(437.3)(497.6)

336.71(437.3)(497.6)

DOI: 10.7251/GPFIS1401067K

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД / *REVIEW ARTICLE*

Примљен: децембар 2014.

Received: December 2014.

Никола Кокотовић

Централна банка Босне и Херцеговине, Сарајево

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА КРЕДИТНОГ РАЦИЈА БАНКАРСКОГ СЕКТОРА ЧЕШКЕ И БАНКАРСКОГ СЕКТОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Основно правило у друштвеним наукама је да се слично пореди са сличним. Босна и Херцеговина и Чешка задовољавају тај услов. Обје економије су мале и отворене економије (small open economy). Босна и Херцеговина је прошла кроз период планске привреде (до 1965. год.), и све до осамдесетих година прошлог вијека функционисала је у режиму тржишно-планске привреде. Чешка економија је била строго регулисана, директивна економија, дио планског система СЕВ-а (Савјет за узајамну економску помоћ). Почетком деведесетих година, обје економије су планску алокацију средстава замијениле тржиштем, изабрале капитализам, а одбациле систем социјалистичких друштвено-економских односа. Конвергенција у друштвеном уређењу требало би, по аналогiji, да доведе до конвергенције у економском систему и његовим подсистемима.

Кључне ријечи: Кредитни рацио; Депозити; Кредити; Банкарски сектор; Јавни дуг; Чешка; БиХ.

1. УВОД

Предмет рада је компаративна анализа развоја рација кредити–депозити (у даљем тексту РКД) у банкарском сектору Чешке (у даљем тексту БСЧ) и банкарском сектору Босне и Херцеговине (у даљем тексту БСБиХ). Утврђивање, са аспекта потребе владине интервенције у банкарском сектору, критичне вриједности рација кредити/депозити код приват-

Никола Кокотовић, *nkotovic@cbbh.ba*. Ставови изражени у овом раду су лични ставови аутора и не односе се на институцију у којој је запослен.

них нефинансијских предузећа (у даљем тексту РКДП) један је од циљева истраживања. Наша хипотеза је да морају постојати, у односу на стање у банкарском сектору и банкарску кризу, критичне вриједности РКДП.

Сматрамо, то је друга радна хипотеза (повезана са првом) – да је државна/владина интервенција у БиХ, за сада, неефикасна у односу на БСБиХ. Ефикасност интервенције мјеримо преко вриједности РКДП. Интервенција није смањила финансијске дебалансе у БСБиХ. Повећање присуства влада у БиХ на банкарском тржишту, које је због повећаног задуживања влада и пада њихових депозита довело до раста рација кредити/депозити ентитетских влада (у даљем тексту РКДЕВ) нема у петогодишњем периоду видљивих ефеката на раздужење привреде и раст њених акумулативних способности. Због специфичног друштвено-политичког уређења БиХ, и директне одговорности ентитетских влада за банкарски сектор, ентитетске владе су пандан централној влади.

Смисао задуживања владе је опоравак привреде. У банкарском сектору крајњи циљ интервенционизма је санација/реструктурирање биланса банака, до чега се долази индиректно кроз санацију/реструктурирање биланса дужника. Главни дужник банкарског сектора у БСБиХ и у БСЧ је сектор приватних, нефинансијских предузећа. Из перспективе владе и банака, а у околностима банкарске кризе, привредни биланс се побољшава када се РКДП смањује.

Анализа обухвата период од 1997. до 2011. год. (БСЧ), односно период 1997–2012. год. (БСБиХ). Методолошку основу рада чини дескриптивна статистика и анализа временске серије.

2. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Критичне вриједности рација кредити и депозити у БСЧ

Дуг чешке владе, и њен финансијски дебаланс брзо су расли. Рацио кредити/депозити централне владе (у даљем тексту РКДЦВ) у 1995. год., са 0,03 повећао се на 0,08 (табела 1). Ову годину смо узели као базу, јер тада РКДЦВ први пут значајно и очигледно расте. У годинама када банкарска криза достиже кулминацију, РКДЦВ наставља раст: са 0,1 (1996) пење се на 0,43 (1997), а тада и 1. Банкарска криза у Чешкој кулминирала је током 1996. и 1997. год.¹

Вриједност РКДП прелазила је 3. Вриједност РКДП између 2 и 3, прва је критична вриједност. Она показује да је банкарски сектор у кризи. Влада то признаје, интервенише, и повећава РКДЦВ. Вриједност РКДП изнад 3, друга је критична вриједност. Она означава дефинитивни врхунац банкарске кризе, који захтијева још већу интервенцију, и даљи раст РКДЦВ.

¹ Н. Tang, *Banking crises in transition countries: Fiscal costs and related issues*, World Bank, New York 2000, 14.

У 1999. год., РКД је био највећи – 3,44, а владина интервенција расте (РКДЦВ у 1999. год. је 0,76). Криза је разријешена раздужењем привреде и задуживањем владе.² Дио приватног дуга постао је јавни дуг. На крају 2001. год., РКДП је био 76 % у односу на базну вриједност. РКДП је први пут био испод 2 (1,82), али је зато РКДВ изнад 2 (2,13), и 260 пута већи од његове вриједности из 1995. год. РКДП од 2 је трећа критична вриједност РКДП. Његов пад испод 2 подударио се са максималним финансијским напрезањем владе. Док се приватни сектор раздуживао, влада се задуживала. Раздуживање владе почело је када је РКДП пао испод 2.

У 2004. год., оба рација су била испод 1: РКДП 0,97 (XII 2004/XII 1995 = 41), а РКДВ 0,86 (XII 2004/XII 1998 = 1051). Вриједност РКД од 1 означила је дефинитивно уравнотежење кредитно-депозитног дужничко-повјерљачког подбиланса владе и привреде. То је четврта критичну вриједност РКД.

Табела бр. 1.
РКД у БСЧ, 1993–2011. год.

Мјесец	Привреда* (1995=100)	Привреда **	Влада (1995=100)	Влада ПКД
31-дец-11	42	0,99	232	0,19
31-дец-10	42	1,00	252	0,21
31-дец-09	44	1,04	238	0,20
31-дец-08	49	1,17	200	0,16
31-дец-07	42	1,00	294	0,24
31-дец-06	42	0,99	464	0,38
31-дец-05	40	0,97	577	0,47
31-дец-04	41	0,97	1,051	0,86
31-дец-03	39	0,94	1554	1,27
31-дец-02	43	1,03	1204	0,99
31-дец-01	76	1,82	2,6	2,13
31-дец-00	127	3,03	1,176	0,97
31-дец-99	142	3,41	979	0,80
31-дец-98	144	3,44	925	0,76
31-дец-97	135	3,22	523	0,43
31-дец-96	107	2,55	120	0,10
31-дец-95	100	2,39	100	0,08
31-дец-94	103	2,47	40	0,03
31-дец-93	115	2,76	31	0,03

Извор: Чешка народна банка, http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=ABBA&p_lang=EN, 30. јануар 2013. (Обрадио аутор)

Напомена: * ** У званичним финансијским извјештајима означена је као сектор нефинансијских приватних корпорација.

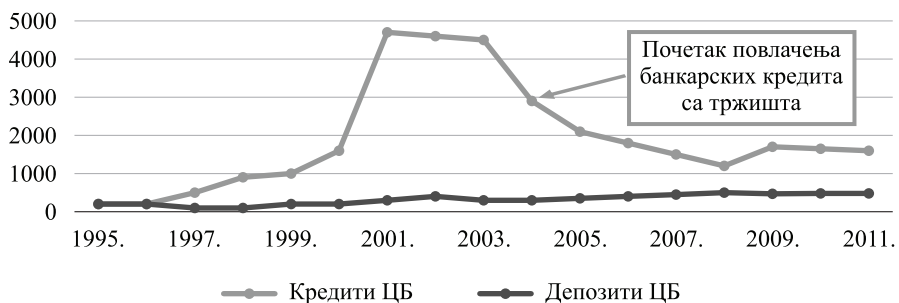
² Потпуни детаљи овог процеса нису предмет нашег истраживања.

2.2. Временски ток кредита и депозита у БСЧ

Развој кредита и депозита значајно је утицао на РКД. До 2001. год., Влада Чешке се интензивно задуживала (графикон 1). Индекс кредита влади у 2000. год. био је 1.529 (1995 = 100), а у 2001. год. 4.567. Током трогодишњег периода, 2001–2003. год., кредитне облигације владе су биле на приближно истом нивоу, а РДКП је био испод 1. На тај начин, влада је демонстрирала став да је банкарска криза прошла, али да још није вријеме за повлачење са тржишта. Влада се повлачи са кредитног тржишта тек 2004. год. Током те године, индекс кредита владе први пут од почетка владине интервенције значајно пада (испод 1), а индекс депозита владе наставља раст. Влада се почиње раздуживати тек онда када почињу расти кредити привреди (2004. год.). Значајан раст депозита привреди (од 2000. год.), уз опоравак тржишта комерцијалног кредита смањује РКДП испод 1. Повлачење владе са тржишта кредита подударило се са растом акумулативних способности привреде. Депозити привреде почели су раст неколико година прије него што су банке обновили кредите овом сектору. „Владин кредит” је одиграо своју улогу.

Банкарски сектор у кризу уводи превелик раст банкарског кредита. Парадокс јесте, али је и економски логично, да се из кризе излази са кредитом, који се, када банке мање вјерују привреди, и када су кредитне банкарско-привредне релације редуковане, мора обезбиједити повећаним задуживањем владе у сврху санације привредних и банкарских биланса. На крају анализираних периода (2011. год.), банкарски кредит је изједначен са нивоом банкарског кредита из 1995. год. Уз раст депозита привреде (2011/1995 = 242), овај процес дао је завршну, равнотежну вриједност РКДП од 0,99.

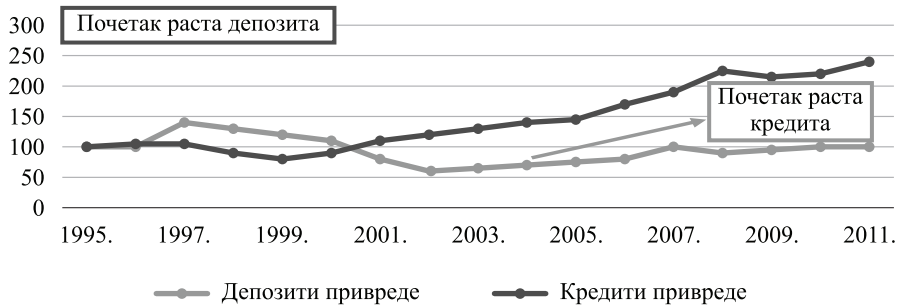
Графикон бр. 1.
Кредити и депозити централне владе

Извор: *Ibid.*

Графикон бр. 2.

Кредити и депозити централне владе 1995 = 100, БСЧ 1995 = 100, БСЧ

Извор: *Ibid.*

3. РКД ПРИВРЕДЕ И ВЛАДЕ У БСБиХ

У 1997. год., РКДП је био 3, а РКДЕВ (рацио кредити/депозити ентитетских влада) 0,41 (табела 2). У следећој години, РКДП и РКДЕВ су били на приближно истом нивоу. Након тога, четири године влада није повећавала присуство на тржишту банкарског кредита. На основу претходно усаглашеног и постављеног законодавног оквира (1999. год.), овај сектор влада потпуно препушта приватизацији. Најочигледнија манифестација владине уздржаности од посезања за банкарским кредитом у предприватизационом реструктурирању банкарских биланса је пад РКДЕВ. Послије завршетка приватизације државног капитала у банкама (2002. год.), РКДЕВ је био свега 0,07, а те исте године РКДП је испод 2. Даље, драстично смањење РКДЕВ до којег је дошло, последица је предрасуде да су банкарски биланси сада у искључивој одговорности и компетенцији нових, приватних власника. Раздуживање државе/ентитета и пад РКДЕВ има реформско оправдање и логику у ставу да је влада продајом својих улога, и претходним финансијским реструктурирањем банака и привреде, урадила свој дио посла и да њена интервенција више није потребна. Оваква премиса, противрјечи основној, елементарној логици, јер присуство, или одсуство државе/влдаде са банкарског тржишта, не зависи од врсте преовлађујућих власничких односа у банкама, већ од степена финансијске неравнотеже у банкарским билансима. Од 2002. год., неравнотежа поново почиње расти. Стални раст кредита створио је гротескну илузију да су финансијски биланси привреде у равнотежи, и да је економски оправдано и могуће да РКДП буде изнад 2,5. Величина ове обмане и самообмане разоткривена је већ током 2008. год., када владини депозити падају, а владине позајмице код банака расту. Тада, РКДП први пут прелази 3, и износи 3,25. За разлику од чешке владе чији се значајан уплив на банкарско тржиште осјетио већ при РКДП изнад 2 (интервенција у Чешкој је започела у 1995. год. при РКДП од 2,39), ангаж-

ман влада у БиХ започиње тек при РКДП изнад 3, када је РКДЕВ повећан на 0,07. У наредним годинама расте и РКДЕВ и РКДП.

Након четири године (2009–2012), не видимо ефекте појачаног задуживања владе на раздуживање привреде и конвергенцију њеног кредитно-депозитног биланса према равнотежном стању (РКДП = 1), или барем према нивоу испод 2. У четвртој години од појачаног задуживања владе, РКДП и даље расте и достиже 3,75, док је у Чешкој већ у четвртој години од интервенције РКДП први пут био у паду – 3,41. У БСБиХ и економији у БиХ, раст РКДЕВ још увијек не утиче на пад РКДП.

Табела бр. 2.
РКД у БСБиХ, 1997–2012. год.

Мјесец	Привреда* (2008=100)	Привреда РКПД	ЦБ* (1995=100)	ЦБ РКДЦБ
31-дец-12	115,4	3,75	1,011	0,70
31-дец-11	113,8	3,70	566,4	0,39
31-дец-10	109,3	3,56	204,2	0,14
31-дец-09	107,8	3,51	124,3	0,09
31-дец-08	100	3,25	100	0,07
31-дец-07	84,4	2,75	11,1	0,01
31-дец-06	78,8	2,56	14,9	0,01
31-дец-05	79,1	2,57	54,9	0,04
31-дец-04	76,7	2,50	78,7	0,05
31-дец-03	81,5	2,65	85,6	0,06
31-дец-02	61	1,98	108,6	0,08
31-дец-01	50,9	1,65	43,4	0,03
31-дец-00	55,9	1,82	275	0,19
31-дец-99	80,4	2,62	179,4	0,12
31-дец-98	84,7	2,75	544,4	0,38
31-дец-97	90,9	2,96	587,6	0,41

Извор: Централна банка БиХ, <http://www.cbbh.ba/index.php?id=-33&lang=bs&sub=mon>, 20. јануар 2013. (Обрадио аутор)

Напомена: * У званичним финансијским извјештајима означени као нефинансијске корпорације.

3.1. Временски ток кредита и депозита у БСБиХ

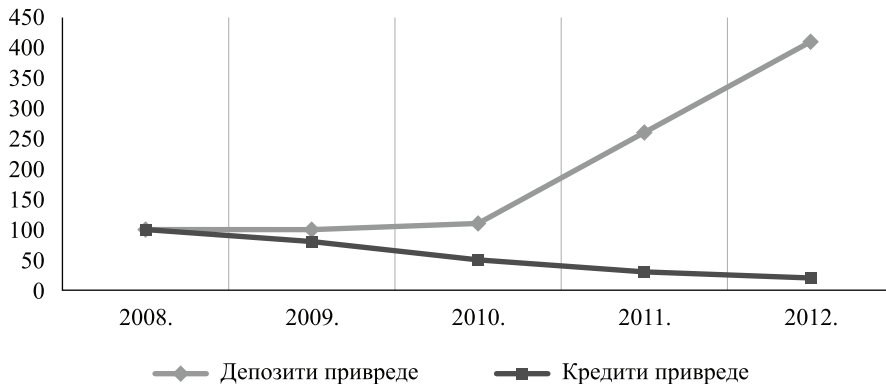
У периоду 2008–2012. год., кредити и депозити ентитетских влада у БиХ имају дивергентно кретање (графикон 3, и графикон 4). Депозити су већ у 2010. год. преполовљени у односу на базну годину, а кредити банака владе повећани за 10 %. Разлози раста РКДЕВ су на страни убрзаног задуживања владе, али и пада депозита владе. До краја 2012. год., банкарски кредити влади су повећани за четири пута (2012/2008 = 398,6).

Депозити и кредити привреде показује исту тенденцију, мањег инензитета. Кредити привреди су порасли за 10,7 %, а њени депозити су смањени

за свега 4 %. Распон између раста/пада кредита и депозита се одржао. То је директно утицало на одржавање и раст ионако високог РКДП, који је са 3,25 дошао до 3,75 (+ 15 %). Раст РКДП, иако низак, не можемо довести у везу са ангажманом ентитетских влада у БиХ, нити са било којим нивоом ефикасности владиног ангажмана на тржишту банкарских кредита. Одрас повећања акумулативних способности привреде био би наставак тренда повећања депозита, али из интерне акумулације, а не из банкарског кредита и/или неке друге врсте дуга. Овакав раст депозита представљао би прекретницу у привредним подбилансима. До тада, док се то не деси, региструјемо раст РКДП и његову посљедњу, изузетно високу вриједност од 3,75, уз закључак да, за сада, раст РКДЕВ не утиче на смањење РКДП. Владина интервенција, њено појачано финансијско напрезање, до сада нису утицали на исправљање створених неравнотежа у БСБиХ.

Графикон бр. 3.

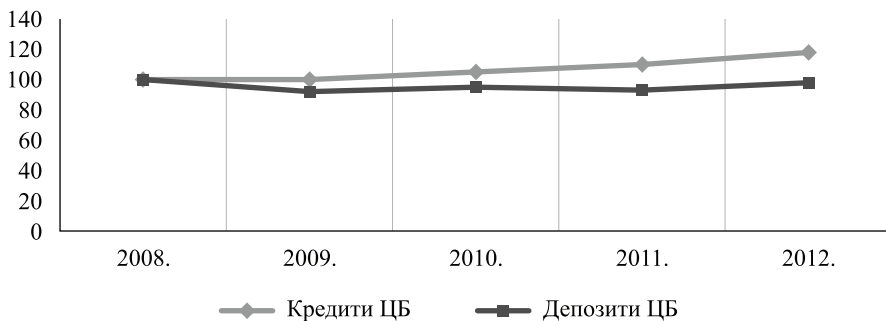
Кредити и депозити ентитетских влада

Извор: *Ibid.*

Графикон бр. 4.

Кредити и депозити привреде 2008 = 100, БСБиХ 2008 = 100, БСБиХ

Извор: *Ibid.*

4. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Подаци (табела 3) потврђују доктринарни став да је сектор привреде традиционално дефицитни сектор, који недостатак интерних извора финансирања тјера на акумулацију дуга. Максимална вриједност дужничког дебаланаса чешке привреде у односу на банке је 3,44, а минимална вриједност РКДП је незнатно испод један – 0,94. У просјеку, у четрнаестогодишњем периоду, РКДП је 1,67. Дисперзија РКДП је изузетно висока. Одступање индивидуалних података од просјека је око 2/3 аритметичке средине (коэффициент варијације 0,62), уз распон 2,5 (разлика максималне и минималне вриједности).

Само банкарски биланси централне владе могу се, до одређеног степена, мјерити и упоређивати са привредним банкарским подбилансима. Дисперзија РКДЦВ мјерена са коэффициентом варијације (0,8) је већа него за РКДП, а распон, као апсолутна мјера дисперзије, је исто тако висока – 1,97. Максимално финансијско напрезање, власт достиже на нивоу РКДЦВ изнад два (2,13). Минимални РКДЦВ је 0,16. Просјечно, влада функционише на много нижем РКД него привреда (0,67 vs. 1,67), што показује да су интервенције великог обима у тржишној привреди изузетак, а не правило.

Табела бр. 3.

РКД у БСЧ, дескриптивна статистика (31.12.1997–31.12.2011. год.)

Мјесец	Привреда* (1995=100)	Привреда **	Влада (1995=100)	Влада ПКД
31-дец-11	42	0,99	232	0,19
31-дец-10	42	1,00	252	0,21
31-дец-09	44	1,04	238	0,20
31-дец-08	49	1,17	200	0,16
31-дец-07	42	1,00	294	0,24
31-дец-06	42	0,99	464	0,38
31-дец-05	40	0,97	577	0,47
31-дец-04	41	0,97	1,051	0,86
31-дец-03	39	0,94	1554	1,27
31-дец-02	43	1,03	1204	0,99
31-дец-01	76	1,82	2,6	2,13
31-дец-00	127	3,03	1,176	0,97
31-дец-99	142	3,41	979	0,80
31-дец-98	144	3,44	925	0,76
31-дец-97	135	3,22	523	0,43
31-дец-96	107	2,55	120	0,10
31-дец-95	100	2,39	100	0,08
31-дец-94	103	2,47	40	0,03
31-дец-93	115	2,76	31	0,03

Извор: *Ibid.*

Ни финансијске (небанкарске) институције нису успјеле избјећи неравнотежу банкарског подбиланса, с тим да су осцилације вриједности РКДФИ далеко мање него код привреде и владе. Неравнотежа је постојала, али много нижег степена. Највећи РКДФИ је 1,57, минимални 0,64, а просјечни 0,95, уз низак коефицијент варијације од 0,21. Становништво се, у односу на све остале секторе, понашало другачије. По релативној мјери дисперзије, коефицијенту варијације, који је 0,57, становништво је „стабилнији“ сектор него привреда и влада, али нестабилнији, склонији већим релативним осцилацијама од сектора финансијских институција (коефицијент варијације од 0,57 vs. 0,21). По апсолутним вриједностима РКД, са аспекта финансијске равнотеже, становништво је на првом мјесту. Просјечан РКДС је свега 0,36, највећи 0,64, а најмањи 0,14. РКДУ никада није прешао 1, био је и испод 0,5. Дисперзија, и апсолутна и релативна, је ниска равнотежи, мада се баланс упоставља на вишем нивоу него код сектора становништва. Просјечан РКДУ је 0,7. Бољи од просјечног РКДУ је сектор становништва (просјечни РКДС = 0,36) и сектор владе (просјечан РКДЦВ = 0,67), а лошији привреда (просјечан РКДП = 1,67) и финансијске институције (просјечан РКДФИ = 0,95). РКДУ је изравнао и помирио екстремне секторске осцилације РКД.

Банкарски сектор БиХ функционише на трајно и значајно вишем нивоу РКД него БСЧ (табела 4). Секторски банкарски подбиланси су налик онима у БСЧ – привреда је дефицитни сектор, а финансијске институције, централна влада и становништво суфицитан сектор. Упадљива је изузетно ниска задуженост, у односу на систем домаћих комерцијалних банака, небанкарских финансијских институција (последња вриједност РКДФИ = 0,08).

Иако у равнотежи (просјечан РКДС = 0,89), банкарски подбиланс сектора становништва у БСБиХ, је неповољнији него онај у БСЧ (0,89 vs. 0,64). Слична релативна разлика је и у максималним вриједностима РКД ($1,29/0,64 = 2$).

Када се упоређују мјере дисперзије БиХ привреде, РКДП у БСЧ, се чини далеко стабилнијом од чешке привреде. Међутим, то је само привид, јер домаћа привреда функционише на трајно вишем нивоу РКДП без обзира на мању дисперзију вриједности. Просјечан РКДП у БСБиХ је за 67 % виши него у БСЧ (2,79/1,67). Чак, и минимална вриједност РКДП далеко је изнад један (1,65), док је у БСЧ она 0,94. На врху „РКДП“, резултат је приближно изједначен, иако и ту благу „предност“ има БСБиХ (3,75 vs. 3,44). Општи и последњи тренд РКДП у БСБиХ су растући, док су у БСЧ оба тренда опадајућа. Последња вриједност РКДП у БСБиХ је око четири пута већа него у БСЧ (3,75/0,99). Просјечан РКДУ у БСБиХ је за 78 % виши од онога у Чешкој (1,25/0,70). Коефицијент варијације

је приближно исти (0,24 vs. 0,2), а распон значајно већи у БСБиХ – 0,79 (БСЧ – 0,51). Општи тренд РКДС је раст (са 0,44 на 0,89), али је по-следњи тренд опадајући: са 1,29 (12/2008) на 0,89 (12/2012).

Табела бр. 4.

РКД у БСБиХ, дескриптивна статистика (31.12.1997–31.12.2012. год.)

	Укупно	Прив-реда	Финансијске институције	Ентитетске владе	Становништво
-	(<i>RKLU</i>)	(<i>RKDP</i>)	(<i>PKДФИ</i>)	(<i>PKДЕВ</i>)	(<i>PKДС</i>)
Коефицијент варијације	0,24	0,62	0,21	0,8	0,57
Аритметичка средина	0,7	1,67	0,95	0,67	0,36
Минимум	0,48	0,94	0,64	0,16	0,14
Максимум	0,99	3,44	1,57	2,13	0,64
Распон	0,51	2,5	0,94	1,97	0,5
Прва вриједност	0,99	3,22	0,9	0,43	0,16
Последња вриједност	0,67	0,99	0,84	0,19	0,64
Општи тренд	-	-	-	-	+
Последњи тренд	-	-	-	-	+

Извор: Централна банка БиХ, <http://www.cbbh.ba/index.php?id=33&lang=bs&sub=mon>, 30. јануар 2013.

Напомена: + је раст, - пад.

Мјерене максималним РКДЦВ у БСЧ (2,13), ентитетске владе су умјерено задужене. РКДЕВ од 0,7 оставља могућност даљег раста, могућност која ће бити искоришћена. Раст РКДЕВ, мјерен крајњим вриједностима, је колосалан. Порастао је за 70 пута (0,7 vs. 0,01). Брз, и претјеран раст генерално није добар, јер занемарује квалитет раста и даје предност искључиво расту *per se*, тј. његовој квантитативној димензији. Брз и велики раст кредита повећава вјероватноћу погрешне алокације кредита и ниске ефикасности владине интервенције.

5. ЗАКЉУЧАК

Чешко искуство је врло поучно за Босну и Херцеговину. Банкарској кризи је претходио вишегодишњи РКДП изнад 2. Криза је кулминирала током 1996. и 1997. год., а чешка влада се појавила на тржишту банкарског кредита већ 1995. год. Раст банкарског кредита влади пратио је брз и ексеиван раст РКДЦВ. Кредити су коришћени намјенски – за санацију банкарског сектора. На врхунцу кризе, РКДП је био изнад 3 – 3,22 (1997. год.) и 3,44 (1998. год.).

Владина интервенција, мјерена растом РКДЦВ, расла је све док РКДП није пао испод 2. Након тога, влада се врло брзо раздужила и

смањена је вриједност РКДЦВ. Дефинитиван и трајан пад РКДП испод 1, подударио се са падом РКДЦВ испод 1. Равнотежни ниво РКД корпоративног и јавног сектора успостављен је истовремено. До 2011. год., чешка влада је додатно смањила висину кредитног задужења код банака, уз истовремено повећање депозита код банака. Деветогодишње кретање РКДП на нивоу од око 1 (2002–2011) показује да се оптимална вриједност РКД успоставила у стању приближне равнотеже кредитног и депозитног подбиланса привредног сектора. Након финансијског и оперативног реструктурирања банкарског сектора, престала је потреба за даљим ангажманом владе. У 2011. год., РКДЦВ је био 11 пута мањи од максималне вриједности – 0,19 vs. 2,13.

Запазили смо да је РКДП у БСБиХ константно висок. Без обзира на његово привремено смањење због предприватизационе редукације банкарских биланса, у оквиру финансијског реструктурирања банака, он је претежно изнад 3.

Недостатак финансијских средстава и одређеност креатора економске политике да терет санације банкарског сектора понесе јавни сектор, кроз финансијско реструктурирање, и нови власници банака, кроз оперативно реструктурирање, главни су узроци, за прилике у БиХ, изузетно ниског РКДП током 2000. и 2001. год. (РКДП је тада био испод 2). Двоцифрена стопа кредитног раста од 2002. до 2008. год., у просјеку 29 %, и континуитет у превеликом финансирању привреде, прикривају стварну димензију финансијске неравнотеже, која се огледа у трајно високим вриједностима РКДП које се од 2003. год. не спуштају испод 2,5.

У завршној години кредитног бума (у 2008. год. кредити су порасли за 28 %), као посљедица пада депозита владе и раста кредита влади, дошло је до, релативно посматрано, огромног раста РКДЕВ – са 0,01, он расте на 0,07. Од тада, па све до данас, кредити банака ентитетским владама расту, а њихови депозити код банака падају. Иако је према посљедњим подацима РКДЕВ 0,7, финансијско напрезање ентитетских влада у БиХ није до сада испољило никакве директне позитивне ефекте на уравнотежење и/или корекцију привредних кредитно-депозитних подбиланса. Убрзан раст РКДЕВ, прати, не рапидан али ипак постојан раст РКДП. Упркос увећању РКДЕВ за 10 пута (2012–2008), РКДП не да није смањен, већ је чак порастао за 15 %. Разлози одсуства утицаја досадашњег појачаног задуживања ентитетских влада на банкарском тржишту, на поправљање финансијског положаја привреде ће бити тема новог истраживања.

На основу индуктивне анализе, анализе трендова у банкарском сектору Чешке, идентификовали смо три критичне вриједности РКДП – 3, 2 и 1. РКДП изнад 2 је индиција за банкарску кризу. Када је РКДП

био на нивоу изнад 3, то је почело да означава кулминацију банкарске кризе. Вриједност РКДП око 1 и испод 1 су оптималне, равнотежне вриједности, под чијим режимом нема банкарске кризе.

Резултати индуктивне анализе, да би се користили са вишим степеном поузданости, морају бити додатно верификовани и на осталим банкарским секторима. У том случају, РКДП се може користити самостално, као индикатор банкарске кризе. Употреба РКДП заједно са другим индикаторима перформанси банкарског сектора и/или индикаторима финансијског здравља, у сврху дијагностицирања банкарске кризе, није условљена даљом и новом верификацијом хипотезе о вези кључних вриједности РКДП и банкарске кризе.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Tang, Helena, “Banking crises in transition countries: Fiscal costs and related issues“, World Bank, New York 2000.

Интернет извори

1. Влада Републике Српске, <http://www.vladars.net>;
2. Влада Федерације БиХ, <http://www.fbihvlada.gov.ba/>;
3. Влада Чешке, <http://www.vlada.cz/>;
4. Централна банка БиХ, http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.-cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/download/cnb_yysledky_hospodareni_2012.pdf;
5. Централна банка БиХ, <http://www.cbbh.ba/index.php?id=33&lang=b-s&sub=mon>;
6. Чешка народна банка, http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STR-OM_DRILL?p_strid=ABBA&p_lang=EN.

Nikola Kokotović

Central Bank of Bosnia and Herzegovina, Sarajevo

COMPARATIVE ANALYSIS OF CREDIT RATIO OF CZECH AND BOSNIAN AND HERZEGOVINIAN BANKING SECTOR

Summary

The basic rule in the social sciences is that only similar entities are to be compared. Bosnia and Herzegovina and the Czech Republic meet this requirement. Both their economies are small and open economies (small open economy). B&H has undergone a period of planned economy (until 1965), and until the 80s it operated in a regime of market-planned economy. Czech economy was tightly regulated, directional economy, part of the COMECON planning system (Council for Mutual Economic Assistance). In the early 90s both economies replaced planned allocation of funds with the market allocation of funds, chose capitalism and rejected the system of socialist socio-economic relations. The convergence of social organization should, by analogy, bring about convergence in the economic system and its subsystems.

Key words: *Credit ratio; Deposits; Loans; Banking; Public debt; The Czech Republic; Bosnia and Herzegovina.*